Referate

Die rol en verantwoordelikheid van die Departement van Landbou en Watervoorsiening ten opsigte van landbounavorsing by tersiêre opleidingsinstansies*

F.J. van der Merwe

Departement van Landbou en Watervoorsiening, Privaatsak X116, Pretoria 0001

UITTREKSEL

Oor die afgelope negentig en meer jare, d.w.s. sedert die stigting van die eerste landboukollege wat deur die Staat befonds is, het die Departement van Landbou onder verskillende benaminge, 'n onontbeerlike rol in die ondersteuning van landbounavorsing by tersiêre instellings gespeel. Die Departement se direkte betrokkenheid by universiteitsfakulteite is in 1973 gestaak toe genoemde fakulteite ten volle by die universiteite ingelyf is.

Die Departement van Landbou en Watervoorsiening met sy omvangryke eie navorsingsvermoë, het ongetwyfeld 'n wesentlike belang in die welvaart van tersiêre instellings vir die opleiding van hoëvlakmannekrag wat benodig word vir die navorsingstaak. Die Departement se huidige direkte en indirekte ondersteuning van navorsing by universiteitsfakulteite word gedoen in die vorm van gesekondeerde navorsers en die befonding van nagraadse studies, asook die inisiëring en finansiële ondersteuning van navorsingskontrakte deur universiteitspersoneel en die onlangse uitbreiding van die fasiliteite vir navorsingsgenote wat gemik is op nouer samewerking met en onderskraging van tersiêre instellings.

ABSTRACT

Role and responsibility of the Department of Agriculture and Water Supply in and for agricultural research at tertiary education institutions

Over the past ninety-odd years i.e. ever since the establishment of the first government funded agricultural college, the Department of Agriculture, under its different titles, played an indispensable rôle in support of agricultural research at tertiary institutions. However, its direct involvement with university faculties was terminated in 1973 when the faculties were fully incorporated into the universities.

Undoubtedly the Department has a vital interest in the well-being of tertiary institutions for the training of high level manpower needed to fulfil its research mandate. At present its indirect and direct support of research at university faculties is in the form of researchers seconded and funded for post-graduate studies, the initiation and funding of research contracts by university personnel and the recent expansion of its facility for research fellowships aimed at closer cooperation with and support for tertiary institutions.

Tersiêre opleidingsinstansies wat landbou-opleiding in Suider-Afrika aanbied, is die agt landboufakulteite by die universiteite van die OVS, Natal, Pretoria, Stellenbosch, Fort Hare, Noorde, Venda en Bophuthatswana, die Technikon (Pretoria) en die vyf landboukolleges van Cedara, Elsenburg, Glen, Grootfontein en Potchefstroom. 'n Sesde landboukollege by Nelspruit nader tans voltooiing.

Die huidige Departement van Landbou en Watervoorsiening in die Administrasie-Volksraad is die erfgenaam van die eertydse Departement van Landbou-techniese Dienste wat later weer Departement van Landbou geword het en wat, met die nuwe staatkundige

bedeling in 1984, as 'n eie-sake departement ingestel is. Die Departement van Landbou en Watervoorsiening het kragtens die Grondwet die volgende mandaat ten opsigte van landbou:

- * landbou-ontwikkelingsdienste, wat navorsing, advies-dienste en voorligting insluit;
- * opleiding aan landboukolleges;
- * geldelike en ander bystand aan boere of voornemende boere of ter bevordering van die landbou;
- * watervoorsiening en ingenieursdienste.

Die titel van die referaat verwys na die rol en verantwoordelikheid ten opsigte van landbounavorsing by tersiêre opleidingsinstansies. Laat ons dus eers kyk na die rol wat die Departement van die verlede tot die hede ten opsigte van landbounavorsing by tersiêre opleidingsinstansies vervul het en dan kan daar besin word oor die verantwoordelikheid, indien enige, van die Departement in hierdie verband.

* Referaat gelewer tydens die Afdeling Landbouwetenskappe van die S.A. Akademie vir Wetenskap en Kuns se simposium oor *Die rol van tersiêre opleidingsinstellings in landbounavorsing*, Pretoria, 11 Augustus 1988.

ROL VAN DIE DEPARTEMENT: Verlede tot hede

Soos in die ander lande van die ou Statebond, nl. Brittanje, Australië, Nieu Seeland en Kanada, het staatsondersteuning van landbouontwikkeling deur middel van opleiding, voorligting en navorsing in Suid-Afrika 'n beskeie en dikwels moeisame begin by landboukolleges gehad. Die ontwikkelingsgeskiedenis van Elsenburg vanaf 1898, Cedara, Grootfontein, Potchefstroom en Glen bied goeie voorbeelde van die doelbewuste aanwending van staatsfondse vir die langtermyn ondersteuning van die landboubedrywe op wetenskaplike terrein.

Toe die universiteite van Stellenbosch, Pretoria, Natal en die OVS mettertyd landboufakulteite ingestel en landbougraadkursusse aangebied het, was dit aan die een kant 'n belangrike voorwaartse stap om die peil van landbou-opleiding en daarmee die vlak van landboubedryfvoering te verhoog, maar aan die ander kant het dit ook die probleem van beperkte mannekrag, fondse en fasiliteite en die gevaar van duplikasie tussen landboufakulteite en landboukolleges na vore gebring.

In die geval van die Universiteit van Stellenbosch en die Elsenburgse Landboukollege het die owerhede van destyds wyslik besluit om die kragte van die twee inrigtings saam te snoer. So het die Stellenbosch-Elsenburg-Landboukollege van die Universiteit van Stellenbosch kragtens Wet No. 45 van 1926 tot stand gekom en tot 1973 gefunksioneer. Sonder om op die besonderhede van die samewerkingsooreenkomste en die besondere bepalinge van die Wet in te gaan, is dit genoeg om te sê dat die dosente staatsamptenare was, maar volle status as universiteitspersoneel geniet het en dat die hoof van die Stellenbosch-Elsenburg-Landboukollege verskanste sitting op die Senaat van die Universiteit gehad het. Die volle finansiële verpligtinge vir salarisse, laboratoriums, proefplase, toerusting, arbeidersvoorsiening, ens. is deur die Departement van Landbou gedra. Hoewel dit nie deur wette bepaal is nie, het dieselfde *de facto*-situasie tussen die vroeë veertigerjare en 1973 by die ander drie fakulteite gegeld.

In daardie vervloë era was die rol van die Departement ten opsigte van landbounavorsing by tersiêre opleidingsinrigtings duidelik. Dit het die volle verantwoordelikheid vir navorsing aan die vier landboufakulteite en vyf kolleges vir landbou-opleiding gedra. In die geval van Fort Hare het die betrokke departement wat vir swart ontwikkelingshulp verantwoordelik was, die rol vervul.

Met die verloop van tyd het die Departement van Landbou sy eie navorsingskapasiteit buite die fakulteite en landboukolleges (wat mettertyd die hoofkwartiere van die streeklandboubediensorganisasies geword het) aansienlik uitgebrei. Dit het geskied by wyse van die vestiging en uitbouing van landbounavorsingsinstitute waarvan daar tans 11 in die Departement van Landbou en Watervoorsiening is. In 'n omvattende herorganisasie in die vroeë sestigjare het die Departement die rol en funksies van die streekontwikkelingsorganisasies en die institute doelbewus georden. In die proses het die posisie van die fakulteite en die dosente, wat van 1957 as 'n "geslote groep" met beter

salarisbedeling binne die staatsdiens gefunksioneer het, sterk onder die soeklig gekom.

In Augustus 1968 is 'n hoëvlakkabinetskomitee van Onderzoek na die Tuiste van die Fakulteite van Landbou en Veeartsenykunde onder voorsitterskap van die destydse adjunk-president van die WNNR aangestel. Die opdrag aan die Brinkkomitee¹ word woordeliks hieronder weergegee, want dit weerspieël, in 'n neutredop, die kwessies wat op die tafel gekom het en wat die destydse bedeling, soos veral verteenwoordig deur die bovermelde Stellenbosch-Elsenburg-Landboukollege-situasie, in sekere opsigte onhoudbaar gemaak het.

Die opdragte aan die komitee was:

- 1.1 Om grondige ondersoek in te stel na en volledig verslag te doen oor —
 - (a) die voor- en nadele van die huidige stelsel wat van toepassing is op die vier fakulteite van landbou en die fakulteit van veeartsenykunde, en
 - (b) die wenslikheid om hierdie stelsel of sy toepassing te wysig of te verander.
- 1.2 Om aanbevelings te maak oor hoe hierdie wysiging of verandering, indien dit noodsaaklik geag word, uitgevoer en geïmplementeer kan word met besondere verwysing na —
 - (a) die doeltreffende en voordelige benutting van wetenskaplike en tegniese mannekrag deur sowel die universiteite as die Departement van Landbou-tegniese Dienste, veral met betrekking tot —
 - (i) akademiese opleiding
 - (ii) landbounavorsing, en
 - (iii) toereikende wetenskaplike en tegniese bediening van die landbounywerheid;
 - (b) doelmatige skakeling tussen die fakulteite, die Departement van Landbou en die landboubedryf, en die koördinerende van navorsings- en voorligtingsaktiwiteite, asook beleidaspekte in verband daarmee;
 - (c) die doeltreffende aanwending en verskaffing van fasiliteite (geboue, proefplase, diere, arbeid, uitrusting, ens.): hoe die bestaande reëlins geaffekteer sal word, en die aanvullende of veranderde fasiliteite en bykomende personeel wat die aanbevelings vir sowel die fakulteite as die Departement tot gevolg sal hê en die beraamde koste daarvan;
 - (d) finansiële voorsiening en reëlins ten behoeve van die fakulteite en die beraamde jaarlikse uitgawes in dié verband.

Die Komitee het sy ondersoek voltooi, verslag gedoen en aanbevelings gemaak oor die uitlywing van die fakulteite vanuit die Departement LTD gevolg deur inlywing by die betrokke universiteite. Die implementering het in 1973 plaasgevind. Dit is nou geskiedenis en dit dien geen doel om die volledige aanbevelings hier te herhaal nie.

Wat wel vir die onderwerp van hierdie referaat van belang is, is die volgende aanbeveling wat die Brinkkomitee destyds gemaak het, nl:

“Finansiering van besondere navorsings-behoefte van die fakulteite moet voorsien word deur middel van 'n navorsingshulpfonds wat deur die Departement van Landbou-tegniese Dienste uit 'n afsonderlike begroting beskikbaar gestel en deur hom aangewend word ...

“ 'n Hoofdirekteur vir Universiteitsnavorsing moet op die personeel van die Departement van Landbou-tegniese Dienste aangestel word met die taak:

- * om skakeling met die universiteite se landboufakulteite te handhaaf;
- * om daardeur die optimum benutting van die vakkundige potensiaal van universiteitsdosente te bevorder;
- * om die Sekretaris van LTD te adviseer oor die voorsiening vir en finansiering van verdienstelike navorsingsprogramme en
- * die inskakeling by en koördinering met bestaande landboukundige navorsing van die Departement van LTD te bewerkstellig.

“Die Hoofdirekteur vir Universiteitsnavorsing moet optree as voorsitter van en bygestaan word deur 'n adviserende komitee insake navorsingstoekennings aan fakulteite van landbou.

“Skenkings wat ter ondersteuning van landbounavorsing deur die private sektor aan die betrokke universiteite gemaak word en wat die gebruik van die landbouproefplase benodig, moet deur die Universiteit aan die navorsingshulpfonds vir die betrokke universiteit aan die Departement van LTD oorgedra word vir aanwending en administrasie met inagneming van reeds bestaande of beplande navorsingsprogramme. Die toekenningskomitee moet ook van alle ander sodanige skenkings vir navorsing kennis dra.”

Die Brinkkomitee het dus onomwonde aanbeveel dat die Departement aktief betrokke moet bly by universiteitsnavorsing in landbou, dat hy in sy hoofbestuur 'n hoofdirekteurspos vir die doel moet afsonder of instel en dat hy fondse vir die doel moet voorsien. Dit lyk alles baie mooi en u sal vra waarom die aanbeveling nie geïmplementeer is nie? Die rede is dat daar 'n angel in die aanbeveling was. U vind dit in die laaste paar sinne van bostaande aanhaling wanneer dit saamgelees word met die volgende verdere uittreksel uit die aanbevelings, nl.

“Die stelsel, soos tans deur die Departement van LTD onderneem, vir die voorsiening, toerusting, bestuur van en beheer oor proefplaasfasiliteite soos benodig deur die fakulteite van landbou, moet bly voortbestaan, ook met betrekking tot die twee

sogenaamde fakulteitsproefplase wat die eiendom is van die Universiteit van Pretoria en die Universiteit van Stellenbosch, onderskeidelik. Die Departement van LTD moet die voorsiening en die benutting van proefplaasfasiliteite en navorsingsinstitute van sy Departement deur die dosente van die landboufakulteite laat reël op 'n wyse soos bepaal na oorlegpleging met die betrokke universiteit. Daar word voorgestel dat die plaaskomiteestelsel net so behoue bly en dat die Departement van LTD as sy bydrae tot landboukundige opleiding hierdie fasiliteite en dienste bly voorsien en beskikbaar stel vir die fakulteit met inagneming van die reëls en regulasies wat deur die plaaskomitee tot bevrediging van die Departement van Landbou-tegniese Dienste neergelê is.”

In terugblik op die gebeure van daardie tyd en met oënskou van die situasie soos dit ontwikkel het en tans daar uitsien, is dit duidelik dat die aanbevelings aangaande 'n hoofdirekteur vir universiteitsnavorsing en die gebruik van proefplase nie aanvaarbaar en implementeerbaar was nie. Van die universiteite se kant gesien, was die angel in die aanbeveling die Departementele beheer (lees staatsbeheer) waarvan hulle volledig wou wegkom. Van die Departement se kant was daar waarskynlik 'n onwilligheid om, gesien sy eie omvattende opdragte en beperkte fondse, so 'n groot lopende verantwoordelikheid vir die voorsiening van proefplase, toerusting en fasiliteite vir die fakulteite te aanvaar. Die gevolg was dat daar 'n volledige “egskeiding en boedelverdeling” plaasgevind het en dat die universiteite die proefplase wat hulle eiendom was, asook dele van dié waarop hulle tradisioneel gewerk het, gekry het.

Uit departementele rekords, d.w.s. notules van direktoraatvergaderings, inter-kantoor memorandums, ens., blyk dit dat die Departement van LTD reeds vroeg in 1973 besluit het om die bestaande Tesouriegoedkeuring vir die ondersteuning van landboukundige navorsing aan universiteite te gebruik om dadelik die pas uitgelyfde landboufakulteite op 'n ad hoc-grondslag ten opsigte van navorsing te ondersteun. In die 1973/74-boekjaar is 'n bedrag van R30 000 daarvoor bewillig. In Julie 1974 is die Adviserende Komitee insake Toekennings deur die Departement vir Navorsing by Universiteite onder voorsitterskap van dr. B.C. Jansen, hoofdirekteur: veeartsenydiens, formeel aangestel. Die kort skriftelike motivering vir die instelling van die komitee het as volg gelees:

“Die Departement ontvang jaarliks 'n bedrag wat deur die Tesourie bewillig word ter ondersteuning van landboukundige navorsing by universiteite. Dit is dan ook die beleid van die Departement om noodsaaklike aanvullende navorsing, veral in samehang met nagraadse opleiding, finansiële te ondersteun. Met die oog egter op die beperkte fondse wat vir dié doel beskikbaar gestel word en om enige oorvleueling in navorsing van hierdie aard uit te skakel, beoog die Departement om 'n komitee in die lewe te roep wat hom sal ad-

viseer betreffende die aansoeke wat jaarliks ontvang word”.

Oor die jare wat hierop gevolg het, tot 1986, het die “Ad hoc-toekenningskomitee”, soos dit kortweg genoem is, jaarliks die bedrae wat deur die Tesourie vir die doel bewillig is, uitgedeel. Die beskikbare bedrag was deurgaans heeltemal ontoereikend. Met ’n verteenwoordiger van die Kantoor van die Wetenskaplike raadgewer van die Eerste Minister as permanente lid van die komitee is daar voortdurend geprobeer om die bewilliging te vergroot en het die Departement selfs uit eie fondse toevoegings gemaak. So het die bedrag gegroei vanaf R30 000 in 1973/74 tot R421 000 in 1986/87.

In 1977 het die Direktoraat van die Departement van LTD besluit om, afgesien van ad hoc-ondersteuning van navorsing by universiteite, ook sekere landboukundige navorsing van ’n toegepaste en ekonomiesgerigte aard, wat nie deur die Departement self onderneem kan word nie, maar wat van ’n hoë prioriteit is, by universiteite onder kontrak te laat doen. Die volgende duidelike onderskeid tussen kontrak- en ad hoc-navorsing is getrek:

Kontraknavorsing is navorsing waar die inisiatief van ’n direkteur van ’n departementele inrigting uitgaan en hy by die Departement aansoek doen om die toekening van fondse en die sluit van ’n jaarlikse kontrak met die universiteit.

Selfgeïnisieerde navorsing wat deur die Departement by universiteite ondersteun en deur dosente onderneem word, is iets heel anders. In dié geval kies die dosent sy eie projek en vra dan finansiële steun daarvoor aan.

Van ’n bewilliging van R50 000 in boekjaar 1978/79 het kontraknavorsing gegroei tot R529 000 in 1986/87.

In 1986 het die hoof van die nuwe Departement van Landbou en Watervoorsiening aan die Hoof van die Tak Wetenskapbeplanning van die Departement van Nasionale Opvoeding geskryf om te bevestig dat, in die lig van veranderinge in navorsingsondersteuning by universiteite deur die WNNR, die Departement sy ad hoc-ondersteuning vir landboukundige navorsing aan universiteite oor ’n drie-jaar periode gaan uitfaseer ten gunste van ondersteuning uitsluitlik d.m.v. kontraknavorsing. Op 8 Mei 1986 het die Tesourie dan goedgekeur dat:

- die agentskaptoekenningsfunksie van die Departement van Landbou en Watervoorsiening vir ondersteuning van universiteitsnavorsing vanaf 1987/88 oor drie jaar uitgefaseer word;
- die fondse wat sodoende vrygestel word, vir kontraknavorsing deur die Departement aangewend mag word;
- die SNO van die WNNR die verantwoordelikheid vir die ondersteuning van self-geïnisieerde navorsing op landboukundige gebied oorneem.

Die Departement van Landbou en Watervoorsiening en sy voorgangers het oor die 14 boekjare sedert uitlywing van die fakulteite in 1973/74 tot boekjaar 1986/87 ’n totaal van R2,58 miljoen aan ondersteuning van ad

hoc-navorsing by universiteite toegeken. In hedendaagse terme en in vergelyking met die WNNR se toekennings aan universiteite is dit ’n betreklik beskeie bedrag, maar dit het tog oor die afgelope 5 jaar vinnig gegroei en belangrike bydraes tot bekostiging van dosentenavorsing en opleidingsprogramme vir nagraadse studente gemaak.

Oor die 9 boekjare sedert die instelling van die program in boekjaar 1978/79, is R2,59 miljoen deur die Departement aan kontraknavorsing spandeer. Weer eens het die bedrag vinnig gegroei vanaf R50 000 in die eerste jaar tot R529 000 in boekjaar 1986/87.

Vir die boekjare 1987/88 en 1988/89 is in elke geval R1,015 miljoen vir kontraknavorsing en die uitfasering van ’n klein aantal bestaande ad hoc-projekte opsygesit. Die meerderheid ad hoc-projekte is na kontrak oorgeskakel. Tydens die hele oorskakelingsproses het die Departement hoogs verantwoordelik opgetree en duidelik te kenne gegee dat hy ’n hoë premie op die ondersteuning van dosentenavorsing by universiteite plaas. Oor die ondersteuning van navorsing aan teknikons het die Departement hom nog nie uitgespreek nie. Hy het hoë waardering vir die gehalte-opleiding wat voornemende landbounavorsingstegnici aan die Technikon (Pretoria) ontvang en het uiteraard begrip vir die feit dat teknikondosente, soos universiteitsdosente, aktief by navorsing betrokke moet wees ten einde gehalte-opleiding te handhaaf.

VERANTWOORDELIKHEID VAN DIE DEPARTEMENT: Tans en in die toekoms

Onderrig en navorsing is die primêre funksies van universiteite en is onafskeidbaar aan mekaar verbonde. Onderrig aan universiteite kan alleen doeltreffend wees as dit gerugsteun word deur diepgaande wetenskaplike navorsing. Duur en gesofistikeerde toerusting word vir nagraadse studie benodig, maar bo alles hang die sukses van nagraadse studie van die visie, vermoëns en ondervinding van die professore en ander dosente wat as studieleiers optree, af.

Hoewel die Departement nie ’n pertinente opdrag het om navorsing aan tersiêre opleidingsinrigtings te ondersteun nie, het hy uiteraard ’n belang daarby. Dit spruit uit sy behoefte aan goedopgeleide rekrute vir die vulling van navorsingsposte en vir die verdere opleiding van sy navorsers in hulle bepaalde vakgebiede. In die akademiese jaar van 1986 is daar in totaal 608 landbougrade deur universiteite in die RSA toegeken. Hiervan was 120 die driejarige B. (Agric.)-graad, 231 die vierjarige B.Sc. (Agric.)-graad, 233 Hons.- en M.Sc. (Agric.)-en 24 D.-grade. Die hoë persentasie nagraadse kwalifikasies wat verwerf is, weerspieël waarskynlik die Departement, as grootste enkele werkgewer van landbouwetenskaplikes, se aanstellingsvereistes van B.Sc.-Hons.- en vorderingsvereiste van M.Sc.

Met sy 950 landbounavorsers ondersteun deur 1 200 tegnisi maak die Departement van Landbou en Watervoorsiening onteenseglik ’n belangrike onderdeel van die groter wetenskapgemeenskap van die RSA uit. As sulks onderskryf hy ten volle die volgende uitgangspunte en doelstellings in die jongste weergawe (wat nog in konsepvorm is) van Die Wetenskapbeleid

en -stelsel van die Republiek van Suid-Afrika, nl.

“2.2(h) Navorsing is grondliggend aan die toereikende opleiding van wetenskaplike mannekrag.

2.4.2(a) (Die beoogde doelwitte om navorsing uit te bou, word nagestreef deur) ——— Staatsdepartemente wat op grond van rasonale behoefte-identifisering en met inagneming van nasionale prioriteite, sal poog om die besteding aan navorsing steeds uit te bou. Dit sluit in die vermoë van departemente om, na gelang van die spesifieke behoefte, 'n wetenskaplike infrastruktuur te skep, te onderhou en uit te bou met die oog op die eie onderneming van N & O of die uitkontrakting daarvan aan wetenskaplike rade, universiteite, teknikons of die privaat sektor ten einde kennis en vaardighede aldaar te benut. Daar sal doelbewus daarteen gewaak moet word om navorsingstrukture te dupliseer.”

Soos reeds aangedui, beskik die Departement oor 'n formidabele infrastruktuur van institute, toegeruste laboratoria, proefplase, genebanke, boorde, veekudde, ens. Vir navorsing is daar egter ook mannekrag en fondse nodig. Dit is waar die universiteite en teknikons vir die Departement belangrik word.

Universitêre navorsing word deur middel van drie kategorieë van fondse deur die Staat bevorder, nl.

- deur 'n komponent in die subsidieformule;
- deur verskeie staatsdepartemente en navorsingsrade wat as agentskappe vir die Staat fondse vir die ondersteuning van universitêre navorsing administreer en
- deur kontraknavorsing vir owerheidsinstansies.

Die eerste kategorie van befondsing, nl. deur die subsidieformule, word klaarblyklik deur studentegetalle en veral nagraadse studentegetalle positief beïnvloed. Daar is reeds gewys op die uiters belangrike rol wat die Departement as werkgewer van 'n groot korps hoogopgeleide navorsers in die terugsending van B.Sc.-gegraduateerdes vir verdere studie na die universiteite, vervul. Talle van hierdie studente word met volle salaris na die universiteit gesecondeer en in baie gevalle verskaf die Departement fasiliteite in sy laboratoria en op sy proefplase vir sy beampptes wat met nagraadse studies besig is. Deur 'n verpligting op sy navorsers te lê om hulleself nagraads te bekwaam en die materiële ondersteuning daarvan deur eie fondse en middele, word universiteitsnavorsing indirek deur die Departement ondersteun. In hierdie verband is dit egter ook nodig om daarop te wys dat daar in Suid-Afrika ongetwyfeld te veel landboufakulteite is. Vir 'n beraamde huidige jaarlikse behoefte van 200-250 landbougegraduateerdes, is agt landboufakulteite beslis te veel. Dit lei tot eindelose duplisering en 'n verdunning van kragte wat

net nie meer bekostigbaar behoort te wees nie. In sy terugsending van navorsers na die universiteite vir nagraadse opleiding sal die Departement in die toekoms, nog meer as in die verlede, moet let op die lewensvatbaarheid en gehaltewerk van bepaalde navorsingsgroepe by universiteite. In 'n sekere sin is dit 'n kwessie van dat dié wat het, nog meer sal ontvang.

Die Departement het, soos reeds aangetoon, homself pas onttrek van die tweede kategorie van befondsing, nl. om as agent namens die Staat fondse vir selfgeïnisieerde navorsing by universiteite te administreer.

Wat die derde kategorie van befondsing, nl. kontraknavorsing betref, het die Departement sy selftoegewese fondse vir die doel oor die afgelope twee boekjare verdubbel tot net meer as R1 miljoen per jaar. Soos alle staats- en semistaatsinstellings ervaar die Departement die finansiële knyp op 'n besondere wyse aan eie lyf. Daar is tans geen uitbreiding van fondse of personeel in die vooruitsig nie. Tewens, stygende salarisse en die hoë inflasiekoers is besig om die reële beskikbare bedryfskomponent van die Tesouriebewilliging vinnig weg te vreet terwyl die strenge personeelstilstand wat onlangs afgekondig is, enige personeeluitbreiding onmoontlik maak.

Nieteenstaande die sombere finansiële vooruitsigte vir die wetenskapgemeenskap en die rasionalisasie wat daardeur genoodsaak word, wat tans ook in ander lande plaasvind, is die Departement vol vertroue dat hy nog sy missie in samewerking met die universiteite binne die groter wetenskapgemeenskap sal kan volvoer. Met die oog op aanpassing by veranderende omstandighede en om die uitdagings die hoof te bied, het die Departement uit eie oortuiging besluit om te vra vir 'n ondersoek na die moontlikhede om landbounavorsing onder 'n volwaardige statutêre Landbounavorsingsraad te plaas. Die Ministersraad van die Volksraad het pas so 'n ondersoek gelas. Die uitslag word afgewag.

Onder die huidige omstandighede is die Departement volkome bewus van sy belang by universiteitsnavorsing en van die besondere poel van kundigheid wat in die universiteite en die teknikons gesetel is. Behalwe vir die indirekte en direkte ondersteuning van universiteitsnavorsing deur middel van nagraadse studente en kontraknavorsing, bedink hy ook ander maniere om binne die huidige poste- en finansiële struktuur doelmatig by fakulteite aan te skakel. Een van die meganismes wat nog uitgebou kan word is dié van navorsingsgenote. Waar die Departement reeds van buitelandse navorsingsgenote gebruik maak, is hy van voorneme om binnekort beter voorsiening te maak vir die benutting van dosente tydens sabbatsverlof asook na-magister en na-doktorale studente wat nie in permanente aanstellings in die Staatsdiens belangstel of vir wie daar nie vakatures is nie.

VERWYSING

1. Brink, C. v.d. M. (1970). *Verslag van die Komitee van Ondersoek na die Tuiste van die Fakulteite van Landbou en Veeartsenykunde* (Sentrale Biblioteek, Dept. van Landbou, Pretoria).